

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК БЕЛАРУСИ
Институт истории

И. Анисимов

ПРОБЛЕМЫ МЕТОДОЛОГИИ ИССЛЕДОВАНИЙ ИСТОРИИ БЕЛАРУСИ

Материалы
Международной
научной конференции
(Минск, 26–27 октября
2006 года)

Минск
«Белорусская наука»
2008

УДК 930.2(476)(082)
ББК 63.2(4Бел)я43
П78

Редакционная коллегия:

А. А. Коваленя (ответственный редактор), В. В. Данилович (ответственный секретарь),
Ю. Н. Бохан, А. И. Груша, М. Г. Жилинский, Г. В. Корзенко, О. Н. Левко,
В. Н. Сидорцов, Н. В. Смехович

Рецензенты:

доктор исторических наук профессор В. Ф. Ладысев;
доктор исторических наук профессор В. В. Тугай

*Издание подготовлено в рамках выполнения Государственной комплексной программы
научных исследований на 2006—2010 годы
«История белорусской нации, государственности и культуры»
(научный руководитель программы — доктор исторических наук профессор А. А. Коваленя)*

П78 Проблемы методологии исследований истории Беларуси : материалы Междунар. науч. конф.
(Минск, 26—27 окт. 2006 г.) / Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории ; редкол. : А. А. Коваленя
[и др.]. — Минск : Белорус. наука, 2008. — 319 с.
ISBN 978-985-08-0911-7.

В сборник включены доклады и выступления на конференции по актуальным вопросам структуры, методологии и методов исторических исследований; генезиса, проблем и новейших технологий исторических исследований и исторического образования Беларуси; новаций, достижений и проблем историографии и источниковедения.

Сборник предназначен для ученых-историков, преподавателей исторических дисциплин в учебных заведениях и всех, кто интересуется данной проблематикой.

ISBN 978-985-08-0911-7

УДК 930.2(476)(082)
ББК 63.2(4Бел)я43

© Оформление. РУП «Издательский дом
«Белорусская наука», 2008

ЛИТЕРАТУРА

1. Ризниченко Г. Ю., Рубин А. Б. Математические модели биологических продукционных процессов. М.: МГУ, 1993.
2. Медведева Н. Б. Динамика логистической функции // Соросовский образовательный журнал. 2000. Т. 6. № 8. С. 121—127.
3. Евдокимов Е. В. Динамика популяций в задачах и решениях: Учеб. пособие. Томск: Томский госуд. ун-т, 2001.

У. А. Акуліч

Інстытут эканамікі НАН Беларусі (Мінск)

ДА ПЫТАННЯ АБ УДАКЛАДНЕННІ ПЕРЫЯДЫЗАЦЫІ РАЗВІЦЦЯ БЕЛАРУСКАЙ ЭКАНАМІЧНАЙ ДУМКІ

Народная гаспадарка Беларусі як асобны аб'ект даследавання на працягу амаль 150 гадоў вывучалася як частка гаспадаркі спачатку Расійскай імперыі, а затым Савецкай Расіі, а яшчэ раней, на працягу не меншага часу, як частка гаспадаркі Польшчы. Толькі ў 1920-я гады была адноўлена традыцыя вывучэння ўласнай народнай гаспадаркі Беларусі, ды і яна з-за неспрыяльных палітычных умоў не паспела як след замацавацца. За гэты час беларуская эканамічная думка ўвабрала ў сябе шэраг перыядызацый, закладзеных на падзеях, важных для цэнтра тых дзяржаўных утварэнняў, куды ўваходзіла Беларусь, і якія ігнаравалі тыя падзеі, якія былі важнымі для самой Беларусі, з пункта гледжання яе сённяшняй дзяржаўнасці. Сёння гэта стварае перашкоду для сістэмнага вывучэння і ўсебаковага разумення гісторыі эканамічнай думкі Беларусі.

З якога часу трэба вывучаць з нацыянальнай адзнакай розныя школы і плыні ў гісторыі эканамічнай думкі Беларусі? У гэтым пытанні Беларусь мала чым адрозніваецца ад іншых еўрапейскіх краін, бо айчынная эканамічная думка ў часы існавання ВКЛ і нават да моманту закрыцця Віленскага ўніверсітэта знаходзілася ў кантэксце развіцця еўрапейскай эканамічнай навукі, і таму мае ўласных прадстаўнікоў з амаль усіх вядомых школ і плыняў, якія зарадзіліся ў часы эпох Адраджэння, Рэфармацыі і Асветніцтва, у прыватнасці, — уласных філосафаў-схаластаў, свецкіх мысліўцаў (рэфарматараў-прадэстантаў, меркантаў, утапістаў, памфлістаў, дарадцаў-адміністратараў), а таксама фізіякратаў і класікаў (на зразумелых прычынах не было тут толькі ўласных антычных мысліўцаў).

Прычым на падставе некаторых асобных падзей можна нават казаць, што ў тагачаснай Беларусі сярэдневяковая думка зарадзілася нават раней, чым у многіх сучасных еўрапейскіх краінах. Напрыклад, ужо ў перыяд XII — першай палове XIII ст. на тэрыторыі Беларусі адзначыліся сваёй працай першыя асветнікі — К. Смалыціч, А. Смаленскі, К. Тураўскі, Е. Полацкая. Ці ўзяць ідэі прадэстантаў-рэфарматараў, якія ўпершыню прапаведаваў тут яшчэ ў 1413 г. гусіт Г. Пражскі (даведаўшыся пра ідэі Я. Гуса больш чым праз стагоддзе, М. Лютэр сказаў: «усе мы гусіты, ня ведаючы аб тым»). Але гэта былі толькі эпизоды. Увогуле ж, пачынаючы з 2-й паловы XIII ст. і да пачатку XVI ст. у ВКЛ быў адносна неспрыяльны час для развіцця навук, які быў абумоўлены працэсам збірання і абароны зямель. Другая больш устойлівая хваля інтарэсу да антычнай навуковай спадчыны і яе розных інтэрпрэтацый прыйшла разам з тым, як заходнееўрапейскія перавыданні 2-й паловы XV — XVI ст. сталі трапляць у ВКЛ. Вось ўжо тады і ідэі М. Лютэра, і ідэі іншых мысліўцаў, пачалі прыходзіць да нас увесь час і з некаторым спазненнем з Захаду.

Гэта значыць, што беларуская эканамічная думка ўжо ад самага свайго станаўлення пачала знаходзіцца на перыферыі развіцця сусветнай эканамічнай навукі. У сярэднія вякі спасылкі на іншыя краіны ў якасці станоўчых прыкладаў арганізацыі гаспадаркі ўжо былі пашыранай з'явай сярод беларускіх мысліўцаў. Напрыклад, Андрэй Волан у XVI ст. любіў спасылацца на Францыю. У другой палове XVIII ст. Еўропа была для беларускіх вучоных-эканамістаў такім жа ўзорам, як і зараз; напрыклад, Ф. Папроцкі выдаў падручнік з назвай «Еўропа — найлепшая частка свету» (1754, 2-е выд. 1765). Нарэшце, у першай трэці XX ст. захаванне такога ж стану рэчаў бачна са спадзявання, якое выказаў беларускі эканаміст А. Більдзюкевіч у прадмове да сваёй кнігі, што «магчыма ў недалёкай будучыні, калі будуць існаваць адпаведныя ўмовы, вельмі бедная дагэтуль беларуская эканамічная літаратура ўзбагаціцца так высока цэннымі выданнямі, што можна будзе з гонарам залічыць іх да раду заходнееўрапейскіх» [1].

Такім чынам, умоўна на галоўным ўплывам сусветнай эканамічнай навукі ў розныя часы гісторыю эканамічнай думкі Беларусі можна падзяліць на шэсць асноўных перыядаў:

- сярэдневяковая эканамічная думка ў Беларусі (1520—1770);
- станаўленне эканамічнай навукі ў Беларусі ў Новы час, альбо перыяд Асветніцтва (1770—1830);
- эканамічная думка ў Беларусі ў часы адсутнасці ўніверсітэтаў і дзяржаўнасці (1830—1918);
- станаўленне нацыянальнай беларускай традыцыі эканамічнай навукі паміж першай і другой сусветнымі войнамі (1918—1939);
- эканамічная думка ў Беларусі падчас савецкага таталітарызму (1939—1989);
- эканамічная навука Беларусі ў постсавецкі перыяд (1990 — цяперашні час).

Патлумачым цяпер, чаму кожнаму з перыядаў акрэслены тэы ці іншыя часовыя межы і якія падзеі пры гэтым браліся за аснову.

Сярэднявечная думка ў Беларусі, як і ў астатняй тагачаснай Еўропе, падзялялася на дзве асноўныя плыні — схаластычную і свецкую, якія супрацьстаялі адна адной. Станаўленне *свецкай думкі* ў Беларусі, у тым ліку эканамічнай, бярэ пачатак з рэфармацыйна-гуманістычнай плыні, а дакладней — са скарынаўскіх выданняў. Рэакцыйныя дзеячы таго часу абвінавачвалі Ф. Скарыну ў злачыннай сувязі з Рэфармацыяй, у ерэтычным спосабе мыслення і лічылі, што яго Біблія сее распуства, супярэчыць усім апостальскім і святым статутам і ва ўсім згодна з Бібліяй Лютэра (хоць Біблія Ф. Скарыны выйшла трохі раней за Лютэраўскую — *аўт.*). Бадай самы галоўны крытэр, які зазначыў пачатак новага перыяду — гэта замацаванне права за простым чалавекам вольна трактаваць святыя кнігі, і тут заканамерна, што першай была абрана самая папулярная з іх — Біблія. Далей вольнае трактаванне пачалі атрымліваць трактаты антычных мысліўцаў, працы айцоў царквы і ўсе астатнія, якія ўяўлялі для некага цікавасць. *Схаластычная традыцыя* трывала аформілася ў Беларусі толькі ў 2-й палове XVI ст., калі тут распачаў дзейнасць Ордэн езуітаў. Прычым паваротнай падзеяй для іх тутэйшага ўкаранення стала атрыманне каралеўскага прывілею на заснаванне Віленскай езуіцкай акадэміі, першага універсітэта ў ВКЛ, што дазволіла езуітам у будучым на працягу двухсот гадоў (1579—1773) мець фундаментальны цэнтр развіцця схаластычнай традыцыі. Афіцыйна іх дзейнасць скончылася тут у 1773 г., калі ордэн быў ліквідаваны ў Еўропе, а разам з ёй і ў ВКЛ. Праўда, тая частка Беларусі, якая адышла да Расіі ў выніку першага падзелу Рэчы Паспалітай, стала адзіным месцам у Еўропе, дзе езуіты захаваліся і Полацкая езуіцкая акадэмія амаль на паўстагоддзя ператварылася ў еўрапейскі цэнтр развіцця схаластычнай навукі (1772—1820).

Зразумела, ніхто з прадстаўнікоў першага перыяду не быў у пэўным сэнсе эканамістам, і гэты перыяд з'яўляўся толькі перадгісторыяй узнікнення эканамічнай навукі. Станаўленне ж апошняй, як і большасці іншых навук, бярэ пачатак з эпохі Асветніцтва. Эканамічным увасабленнем гэтай эпохі стала канцэпцыя фізіякратыі, распрацаваная французскімі вучонымі, якія першымі сталі называць сябе эканамістамі. Час распаўсюду канцэпцыі фізіякратыі ў ВКЛ можна акрэсліць шырокімі і вузкімі межамі. Шырокія межы (1768—1812) — ад прыезду сюды Мікаля Бадо і Дзюпона дэ Нямюра, альбо ад паездкі ў Францыю Я. Храбтовіча, які азнаёмілі навуковую грамадскасць з новай тэорыяй, да смерці Я. Храбтовіча, апошняга яе лідэра і папулярызатара. Вузкія межы (1782—1810) — ад прыезду ў Вільню і пачатку яе выкладання Г. Страйноўскім у Віленскім універсітэце да сканчэння яе выкладання С. Малёўскім там жа. Другой важнай часткай гэтага перыяду было распаўсюджванне ідэй А. Сміта ў Еўропе і станаўленне ў сусветнай эканамічнай навуцы класічнай школы палітэканоміі (1776—1870). У пачатку XIX ст. склалася традыцыя рабіць кароткія аўтарскія выклады смітаўскага вучэння. Напрыклад, у Францыі з гэтай мэтай практычна адначасова выдалі свае працы Ж. Б. Сэй і С. Сісмандзі. У Беларусі навуковую грамадскасць з вучэннем А. Сміта ўпершыню ў 1810 г. азнаёміў Ян Зноска, які дагэтуль спецыяльна дзеля гэтага ездзіў на два гады ў Францыю. У 1811 г. выйшаў яго падручнік «Навука палітычнай эканоміі паводле ўкладу А. Сміта» і на працягу наступных дванаццаці гадоў ён быў асноўным выкладчыкам палітэканоміі ў Віленскім універсітэце, выкладаючы там ужо не тэорыю фізіякратыі, а вучэнне А. Сміта [2]. Пасля абрання Я. Зноскі ў 1823 г. дэканам яго месца заняў Ян Вашкевіч, які быў апошнім прафесарам палітэканоміі ў Віленскім універсітэце. Канспект лекцый Вашкевіча быў надрукаваны ў часопісе «Віленскі дзённік» і ў ім выкладчык аддаваў відавочную перавагу прадстаўнікам класічнай школы палітэканоміі [3]. За два дзесяцігоддзі выкладання (1811—1831) Зноска і Вашкевіч выхавалі некалькіх эканамістаў, якія сталі вядомымі сваімі працамі ў традыцыі спраўдзішай сябе потым англійскай палітэканоміі. Гэта, напрыклад, Міхал Хонскі, Станіслаў Будны, Язэп Скачкоўскі, Ігнат Іваноўскі. Таму можна нават сцвярджаць пра існаванне мясцовай класічнай школы палітэканоміі ў Віленскім універсітэце, развіццё якой абарвалася разам з яго закрыццём у 1831 г.

Распачаўся новы перыяд ў гісторыі эканамічнай думкі Беларусі, калі на працягу 90 гадоў тут не было ніводнага універсітэта (Полацкая акадэмія была закрыта царскімі расійскімі ўладамі яшчэ ў 1820 г.), а значыць не існавала цэнтра развіцця фундаментальнай эканамічнай навукі. У той час, калі ў заходнеўрапейскіх краінах класічная школа палітэканоміі атрымала тэрэтычную завершанасць і там падыходзілі да маржыналісцкай рэвалюцыі ў эканамічнай навуцы, у Беларусі эканамічная навука вельмі хутка зыйшла ў небыццё. Ужо праз пяць гадоў пасля закрыцця Віленскага універсітэта адзін ананімны цэнзар адзначаў, што «навука палітэканомія ў краі знаходзіцца ў такім заняпадзе, што шкада нават той нешматлікай сельскай гаспадаркі і прамысловасці, што ў ім развіваецца» [4]. Усе ўраджэнцы Беларусі вымушаны былі ехаць атрымліваць універсітэцкую адукацыю і затым заставацца працаваць за межамі роднага краю. У другой палове XIX і пачатку XX ст. навуковая грамадскасць Расійскай імперыі, у тым ліку і многія выхадцы з Беларусі, вымушаныя былі прайсці выпрабаванне, спачатку марксісцкай, а затым гістарычнай палітэканоміяй, якія тут сталі найбольш уплывовымі, замест класічнай палітэканоміі, як гэта было раней і магло быць далей у Віленскім універсітэце.

Вывучэнне народнай гаспадаркі Беларусі ў якасці асобнага аб'екта даследавання аднавілася толькі на пачатку XX ст. і было звязана з працэсам абуджэння нацыянальнай свядомасці ў колах інтэлігенцыі. Вырашальным стуршком да гэтага сталі спробы дзяржаўнага будаўніцтва ў выглядзе спачатку БНР, а затым БССР. У большасці менавіта гэтыя падзеі, а не кастрычніцкая рэвалюцыя і ўсталяванне савец-

кай улады абудзілі ў многіх людзей, абазнаных у навуках, жаданне вярнуцца дадому і тут займацца навуковай дзейнасцю. Гэта абуджэнне, акрамя першых выдадзеных кніг, праявілася ў шэрагу грамадскіх ініцыятыў; напрыклад, у стварэнні студэнтамі і выкладчыкамі, што вучыліся і працавалі за межамі Беларусі, навукова-доследных таварыстваў (самае першае было створана ў 1918 г.), у распрацоўцы праектаў стварэння беларускага ўніверсітэта і акадэміі навук, у правядзенні доследных экспедыцый і стварэнні краязнаўчых арганізацый. Усё гэта з'яўлялася сведчаннем пачатку новага перыяду ў гісторыі эканамічнай думкі Беларусі, адлік якога, калі ўлічваць колькасць важных падзей, што адбыліся, было б больш правільным весці з 1918 г., а не з 1917 г., як гэта рабілася раней з пункта гледжання важнасці падзей для савецкай гістарыяграфіі. Канец гэтаму чацвёртаму перыяду быў пакладзены ўсталяваннем у Савецкім Саюзе таталітарнага рэжыму, які забараніў усялякае іншадумства і праследаваў за былыя перакананні (1930 г. — у БССР і 1939 г. — у Заходняй Беларусі).

Пасля Другой сусветнай вайны распачаўся пяты, так званы савецкі, перыяд развіцця эканамічнай думкі ў Беларусі (1939—1989). Для гэтага часу было характэрным навязванне ўладамі марксісцкай палітэканоміі ў якасці артадоксіі ў эканамічнай навуцы. На працягу дваццаці гадоў у Савецкім Саюзе ўвогуле не выдаваліся кнігі заходніх эканамістаў. Па трапнаму выразу Андрэя Анікіна (1927—2001), «За гэты час савецкія эканамісты ўтваралі секту, палкам ізаляваную ад сусветнай эканамічнай навукі» [5, с. 9]. Гэты перыяд скончыўся ў 1989 г., калі савецкі ўрад адным са сваіх апошніх рашэнняў дазволіў перакласці без змен самы папулярны у XX ст. падручнік па эканоміцы — «Эканомікс» Пола Самуэльсана.

Трэба заўважыць, што сярод шасці вылучаных перыядаў развіцця беларускай эканамічнай думкі амаль кожны характарызуецца рознай мовай, якая выкарыстоўвалася ў якасці працоўнай: у першым, спрошчана назавём яго ВКЛ-скім, працы выдаваліся пераважна на лацінскай мове (толькі ў самым яго пачатку — на беларускай), у другім, паспалітаўскім, — на польскай мове, у трэцім, імперскім, — на рускай мове, у чацвёртым, перыядзе першай спробы станаўлення беларускай дзяржаўнасці, — на беларускай мове, у пятым, савецкім, і апошнім, шостым, які пакуль што ў Беларусі можна лічыць постсавецкім, — на рускай мове. Амаль кожны раз пры наступленні чарговага перыяду гэта чыніла пэўныя перашкоды ў засваенні папярэдняй навуковай эканамічнай спадчыны, а таксама было прычынай перапынення закладзеных раней тэарэтычных традыцый.

ЛІТАРАТУРА

1. *Більдзюкевіч А.* Асновы грамадзкай гаспадаркі. Вільня, 1926. — 170 с.
2. *Znoska J.* Nauka Ekonomii politycznej podług układu Adama Smitha. — Wilno, 1811. — 314 s.
3. *Waszkiewicz J.* Krotki zbiór ekonomii politycznej, ułożony podług sławniejszych autorów w tej nauce // *Dziennik wileński*, 1823. — Т. 2. S. 241—261, 393—411; Т. 3. S. 30—59, 164—182, 315—336.
4. *Bieliński J.* Uniwersytet Wileński (1579—1831). W 3 t. Kraków, 1899—1900. — 485 + 845 + 734 s.
5. *Анікин А. В.* Люди науки. Встречи с выдающимися экономистами. — М., 1995. — 96 с.

Н. Н. Алексейчикова

Могилевский государственный университет имени А. А. Кулешова (Могилев)

ИСТОРИЯ ИЗУЧЕНИЯ МАТРИМОНИАЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ ЖИТЕЛЕЙ ГОРОДОВ БЕЛАРУСИ В XVI—XVIII ВВ.

В истории изучения матримониального поведения жителей городов Беларуси в XVI—XVIII вв. можно выделить ряд этапов: 1) дореволюционный (XIX — начало XX в.); 2) советский (XX в.), включающий в себя не только работы советских историков, но и исследования польских ученых; 3) исследования на современном этапе (90-е годы XX в. — начало XXI в.).

Первые шаги по изучению матримониального поведения жителей белорусских земель в XVI—XVIII вв. в целом и горожан в частности были сделаны в XIX в. Работы этого времени не были непосредственно направлены на изучение истории семьи. Так, исследователи, ставившие своей целью изучение права Великого княжества Литовского, останавливаются на отдельных сторонах семейной жизни наших предков, т. е. показывают, какой она должна была быть с правовой точки зрения. Здесь можно назвать труды Чарнецкого «История Литовского статута» и И. А. Малиновского «Учение о преступлении по Литовскому Статуту». Еще один исследователь XIX в. М. Владимирский-Буданов в рецензии к историко-юридическим материалам Витебского Архива («Отчет об историко-юридических материалах Витебского Центрального Архива», 1878 г.) рассматривает невенчаный брак и бракоразводную практику Могилева XVII в. [4, с. 199; 15].

В это же время начинают работу по изучению истории семьи жителей Беларуси этнографы. Для исследований середины XIX в. характерен прежде всего интерес к обычаям и традициям, связанным с различными сторонами жизни семьи. Среди исследователей данного времени можно назвать имена Е. Ф. Карского («Белорусы»), А. Киркора («Следы язычества в празднествах, обрядах и песнях»), П. Шпилевского («Белоруссия в характеристических описаниях и фантастических ее сказках»). В последнее

СОДЕРЖАНИЕ

Приветственное слово участникам Международной научной конференции «Проблемы методологии исследований истории Беларуси» академика-секретаря отделения гуманитарных наук и искусств НАН Беларуси П. Г. Никитенко	3

Структура, методология и методы исторических исследований

Каваленя А. А. Некоторые наукова-канцэптуальныя падыходы да асвятлення гісторыі Беларусі	5
Агеева Л. Е. «Ромб з кручкамі»: метадыка даследавання	10
Алампіеў А. А. Асаблівасці ўжывання метадаў гістарычнага даследавання ў гістарыяграфіі	12
Балыкина Е. Н. Метод проектов как инновация в развитии современной дидактики	14
Воронович А. И. Хадисоведение как метод исторического исследования	16
Глеб М. В. Британская имперская идея в XIX—XX вв.: подходы к изучению	19
Груша А. I. Метад палеаграфіі	20
Даніловіч В. В. Метадалагічныя асаблівасці вывучэння маладзёжнага руху Беларусі ў 1921—1939 гг.	23
Дзярновіч А. I. Герменеўтычныя метады і гістарычная інтэрпрэтацыя	25
Емельянич Л. В. Методологические проблемы исторических исследований досуговой деятельности	28
Ершова Э. Б. Особенности методологии исследования проблемы художественной интеллигенции Белоруссии 20—30-х годов XX в. (из опыта научных исследований в 1970-е годы и на современном этапе)	30
Жытко А. П. Некаторыя праблемы гісторыі беларусі перыяду капіталізму і метадалагічныя падыходы да іх вырашэння	32
Здановіч У. В. Формы барацьбы насельніцтва на акупіраванай тэрыторыі ў гады Вялікай Айчыннай вайны: метадалагічны аспект	34
Землякоў Л. Я. Праблемы інстытуцыялізацыі гістарычнай навукі ў сучасным грамадстве	38
Калечыц А. Г. Метадалогія вывучэння помнікаў першабытнага грамадства: гісторыя пытання, праблемы	40
Касцюк М. П. Метадалогія, тэорыя і практыка гістарычнай навукі Беларусі на сучасным этапе	43
Кикель П. В. Математизация как методологическая основа конституирования исторического исследования	45
Кривопалова Н. Ю. История российской интеллигенции: вопросы методологии историко-библиографического исследования	47
Крывашэй Д. А. Метадалагічныя праблемы правядзення параўнаўчага аналізу культурнай палітыкі Беларусі і краін Еўропы на сучасным этапе	50
Латышова В. А. Эффекты синергетического подхода к истории	52
Марзалюк І. А. Інтэрпрэтацыя крыніц як «метады» канструявання этнічнай гісторыі беларусаў у эпоху ВКЛ	55
Меметов В. С. Проблемы теории и методологии генезиса и формирования интеллигенции	60
Миницкий Н. И. Концепция построения научного и образовательного исторического знания	62
Несцяровіч Ю. У. Да праблемы вызначэння суб'екта гістарычных падзей у межах метадалогіі гісторыі	66
Нечухрин А. Н. Задачи и структура курса «Методология истории»	69
Никитенко С. Г. Принудительный труд в Германии в годы Второй мировой войны: методологические подходы к исследованию	71
Новик Н. Е. Методологические подходы к исследованию истории профессионального образования на территории Беларуси (XIX — начало XX в.)	73
Панов С. В. Концептуальные подходы к обновлению содержания учебной литературы по истории Беларуси	76
Петриков П. Т. Поиски концепции и методологии в новейшей истории Беларуси	78
Полонников А. А. Диверсификация поля науки и проблема его исторического анализа (на примере истории психологии Беларуси)	81
Риер Я. Г. Методология и методы археологического изучения средневековой деревни Беларуси и сопредельных стран	84
Рытов А. В. Формальные методы исследования социального сознания (контент-анализ выступлений секретарей на съездах КП(б)Б в 20-х годах XX в.)	86
Самохвалов Д. С. Идентичность как историческая категория	89
Силорцов В. Н. Современные методологические измерения истории	91
Смяховіч М. У. Сучасны стан гістарычнай навукі ў Рэспубліцы Беларусь і актуальныя праблемы метадалогіі гісторыі	94
Соколова М. А. К вопросу о теоретических основаниях сравнительной истории	99
Старовойтов М. И. Белорусско-российско-украинское этнокультурное пограничье в 1920—1930-е годы: сравнительный и типологический методы исследования	101
Терешкович П. В. «Постмодернистские» концепции генезиса и развития наций и национальных движений	103

Ухванова-Шмыгова И. Ф. Исторический дискурс-портрет	106
Храмцова Ф. И. Гендерные аспекты методологии исторических исследований	108
Чижевская Е. Е. Критический дискурс-анализ в историческом исследовании	110
Чикалова И. Р. Гендерные исследования: смещение исследовательских парадигм в науках о человеке и обществе	112
Шаврова О. Г. Историческое понимание как онтологическая проблема	116
Шубин А. В. Революция и контрреволюция: основы понятийного аппарата	118
Шутова О. М. «Историчность текстов» и/или «текстуальность истории»: эпистемологические проблемы выбора	123
Яскевич Я. С. Междисциплинарные стратегии современной методологии исторической науки	127

**Генезис, актуальные проблемы и новейшие технологии
исторических исследований и исторического образования в Беларуси**

Авдей А. Н. Логистическое распределение и точки бифуркации	130
Акуліч У. А. Да пытання аб удакладненні перыядызацыі развіцця беларускай эканамічнай думкі	133
Алексеичикова Н. Н. История изучения матримониального поведения жителей городов Беларуси в XVI—XVIII вв.	135
Анофранка Н. В. Жанчына ў гісторыі Беларусі першай паловы XIX ст. (праблемы даследавання)	138
Бурая Н. В. Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур як каардынатар дзейнасці арганізацый нацыянальных супольнасцей у Беларусі	141
Вахтомов Г. В. К проблеме изучения развития традиций духовной культуры восточнославянской общности в начале XXI в.	143
Волженков В. В. Представитель исторической школы западнорусизма Иосиф Васильевич Щербицкий	146
Герулайтис Н. А. Социально-психологические понятия И. А. Ильина	148
Глеб М. В. Позиция Республики Беларусь по проблеме борьбы с международным терроризмом	151
Дядичкина Н. Е. Совершенствование форм международного научного сотрудничества академических ученых Беларуси (вторая половина 1950-х — 1980-е годы)	154
Ерошевич А. В. К вопросу о терминологии войны 1812 г.	157
Жилинский М. Г. Результаты Государственной комплексной программы научных исследований на 2006—2010 годы «История белорусской нации, государственности и культуры» в 2006 г.	158
Зенькович Ю. В. Становление научного сообщества математиков Беларуси (этапы, типология, динамика)	167
Иоффе Э. Г. К вопросу о характере войны 1941—1945 гг. на территории Беларуси	171
Казякоў Ю. Л. Даследаванне стратыфікацыі беларускага грамадства ў XVI — пачатку XVII ст.	175
Каналацкая З. И. Основные этапы исследования татарской проблематики в Беларуси	176
Каханюўскі А. Г. Сацыяльна-культурныя аспекты мадэрнізацыйных працэсаў у Беларусі другой паловы XIX — пачатку XX ст.: да пастаноўкі праблемы	179
Козел О. В. Становление Витебского ветеринарного института им. Октябрьской революции	182
Краснова М. А. Методологические знания в содержании школьного исторического образования	184
Левко О. Н. Древнерусская государственность в современных исследованиях	187
Мазец В. Г. Праблема БНР у гістарычнай навуцы: асноўныя канцэптуальныя падыходы да вывучэння і вынікі даследаванняў	189
Маркович Л. Г. Комплексное изучение культовых объектов XIV—XVIII вв. на территории Шкловского имени	192
Марозава С. В. Прафесар Ігнат Анацэвіч — пра гістарычную навуку і працу гісторыка	195
Меньковский В. И. «Новая социальная история» советского общества 1930-х годов	200
Остроумова С. М. Социокультурная деятельность как механизм самоопределения личности в культуре	202
Подкопаев В. В. Основные механизмы и перспективы развития белорусско-корейского научно-технического сотрудничества	204
Полоневич Е. В. Актуальные проблемы исторического образования школьников	206
Прашчаеў К. І., Ільніцкі А. М., Козел А. В. Гістарычныя вытокі беларускай геранталогіі. Акадэмік Васіль Феафілавіч Купрэвіч	207
Рэут У. Р. Пачатак правядзення інвентарнай рэформы памешчыцкай вёскі ў Беларусі	209
Стрелец М. В. Удачный пример историко-политологического исследования: Зубачевский В. А. Политика России в отношении восточной части Центральной Европы (1917—1923 гг.): геополитический аспект	212
Темушев С. Н. Сравнительный анализ раннесредневековых институтов (на примере полиудья и вейцлы)	214
Титовец Т. Е. Уровни реализации междисциплинарных связей в историческом образовании	217
Шинкевич А. В. Подготовка допризывной молодежи Беларуси к службе в рядах Красной Армии (1939—1941 гг.)	218
Яковчук В. И. Основные этапы исторических исследований развития пожарной службы Беларуси	220

**Новаціі в историографіі і істочніковедзенні.
Дасягненні і праблемы**

Астрога В. М. Перыядызацыя развіцця гістарыяграфіі народнай адукацыі Беларусі ў другой палове XIX — пачатку XX ст.	223
Белазаровіч В. А. Этапы і перыяды ў развіцці айчынной гістарыяграфіі (20-я гады XX — пачатак XXI ст.)	225
Бязлепкін Я. П. Гісторыка-параўнальны аналіз замежнай гістарыяграфіі партызанскага руху ў Беларусі 1941—1944 гг.	228
Гярновіч Т. Д. Праблема архіўнай рэстытуцыі (аналіз публікацый у навукова-перыядычных выданнях)	230
Гурьянова И. В. Проблема земельных комитетов в работах И. М. Игнатенко	233
Дмитрук И. П. Историография и источники государственной молодежной политики в Республике Беларусь (1991—2000 гг.)	234
Дубатовка Г. Н., Лапковская И. Н. Анализ фотодокументов Второй мировой войны БГАКФД	236
Дуко А. А. Землеўласніцкія рэзідэнцыі — месцы фарміравання беларускай гістарычнай думкі XIX — пачатку XX стст.	241
Іванова В. С. Асабістыя архівы як аб'ект гісторыка-крыніцазнаўчага вывучэння	244
Казлоў Л. Р. Картаграфічныя крыніцы па гісторыі Беларусі XIX ст.	246
Корзенко Г. В. Докторские и кандидатские диссертации по историческим наукам в Республике Беларусь: опыт системного анализа	249
Крывічаніна К. А. Праблема міжнароднага навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва Беларусі ў айчынной гістарыяграфіі (1991—2005 гг.)	253
Лебелев А. Д. Современная историография истории католического костела в БССР 20—30-х годов XX в.	256
Левшун Л. В. Ранняя историография Полоцкой земли в «Слове о полку Игореве» (литературоведческий аспект)	258
Лісейчыкава Н. А. Штодзённае жыццё і побыт у навучальных установах Беларусі ў 60-я гады XIX ст.: архіўныя крыніцы	261
Лубінскі І. І. Асноўныя напрамкі гістарыяграфіі грамадска-палітычнага жыцця БССР у пасляваенныя гады	263
Маскевіч Г. І. Айчынная гістарыяграфія сацыяльнай стратыфікацыі сялянства Беларусі 60—90-х гадоў XIX ст.	267
Невежин В. А. Проблемы Великой Отечественной войны в новейшей российской историографии	269
Новікаў С. Я. Беларусь у гады Вялікай Айчынай вайны 1941—1945 гг.: пастаноўка праблемы ў кантэксце гістарыяграфічнай кампаратывістыкі	272
Панютич В. П. Историография аграрной истории Беларуси 1861—1917 гг.	279
Святець Ю. А. Аб'ектна-арыентавана парадигма історычнага джерелознаўства	281
Скеп'ян А. А. Выкарыстанне гістарычных крыніц у міждысцыплінарных даследаваннях	284
Скеп'ян Н. А. Крыніцы Таемнага Дзяржаўнага архіва нямецкай спадчыны пры даследаванні гісторыі Вялікага княства Літоўскага пачатку XVI ст.	286
Сташкевич Н. С. О состоянии исторической науки в Беларуси (1990—2005 гг.)	289
Трацяк С. А. Роля У. М. Ігнатоўскага ў развіцці гістарычнай навукі Беларусі	292
Улаховіч В. Е. Становленне канцэптуальных асноў знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь (1991—2005 гг.): істочнікі і историография вoпpoca	294
Філатава А. М. XIX стагоддзе ў сучаснай беларускай гістарыяграфіі	302
Цуба М. В. Крыніцы па гісторыі грамадска-палітычных арганізацый і рухаў у Беларусі ў кантэксце Першай сусветнай вайны (жнівень 1914 — люты 1917 г.)	304
Шабасова М. А. Исследования истории России и Восточной Европы в англо-американской историографии 1990-х годов	308
Яноўская В. В. Канфесійная гісторыя Беларусі: стан і праблемы айчынной гістарыяграфіі	310
Яноўскі А. А. Фарміраванне кірункаў гістарычных даследаванняў у БДУ на пачатку яго дзейнасці (1920—1930-я гады)	312
Резолюция Международной научной конференции «Проблемы методологии исследований истории Беларуси»	316

Научное издание

**ПРОБЛЕМЫ МЕТОДОЛОГИИ
ИССЛЕДОВАНИЙ ИСТОРИИ БЕЛАРУСИ**

Материалы Международной научной конференции

(Минск, 26—27 октября 2006 года)

Редактор *А. В. Волченко*
Художественный редактор *Т. Д. Царева*
Технический редактор *Т. В. Летьен*
Компьютерная верстка *Л. В. Харитонова*

Подписано в печать 27.02.2008 г. Формат 60×84¹/₈. Бум. офсетная № 1. Гарнитура Таймс ЕТ. Ризография.
Усл. печ. л. 37,2. Усл. кр.-отт. 38,13. Уч.-изд. л. 48,8. Тираж 150 экз. Заказ 73.

Республиканское унитарное предприятие «Издательский дом «Белорусская наука». ЛИ 02330/0131569
от 11.05.2005 г. 220141, Минск, ул. Ф. Скорины, 40.

Отпечатано в РУП «Издательский дом «Белорусская наука».